

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ՌՈՒԾՆՈԼԵ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ ՀԵՏ

Իրաւ անակնկալ մըն էր: Աւելի քան 25 տարիներ ի վեր չէիք տեսներ ինչ անսանդղական օրերուն, երեսան, յաճախակի հանգիպումները մեր դարձած էին պատմութիւն, երբ Հայաստանի մէջ Սկարշուինը կ'սպարի ճորը վերանսնդը մը: Վարտական թուականները մըն էր:

Նորերու մէջ ճոր մըն ալ, խանդավառ ճոր մը, ինչպէս բոլոր ճորերը՝ Ռուտով Խաչատուրեանը, քիչ մը լուսկեց, սակայն, որ հանդէս կու գար ԴԻՍԻՆԿԱՐՆԵՐՈՒ եւ ՆԱԹԻՐ ՍՈՒԹԵՐՈՒ, մէկը վերջապէս, որ սիրահարը չէր ճշգն գտնուր, որ միւր, որ խօսքէ աւելի ունէր խոր, կարծեք կեանքը ըլլար կոկիմանս եւ ինքը՝ տուգանա կիկլոպիան աչքերով ընկնող, վերոնշեւոր համար ինչ որ վար որպէս գաղտնի հայր կեանք կ'ունկնուր ջուրերուն մէջ ու ջուրերէն վար:

Գնեց գիտեր բաժնունեցաւ, թէ բաժնապատկերեցաւ Սկարի Ռուտովիկին կեանքը: Բայց, որ այդ կեանքը սկսաւ երեսնի մէջ, այդ փաստ է:

Ռուտով Խաչատուրեանը ծընած է 4 Մարտ 1937ին, երեսնէ: Զիջածքան թուականը չէր այս մէկը, բայց այս ծնունդով մենք ունեցեց իշխածքան Սկարի:

Ռուտովիկի երկրորդ ծնունդը 1951 թուականին կը զուգարիայի երբ ինչ պատահի, երեսնէն Զեչարին կ'սպարեմ: Փարիզ, «Նկարչութիւն» Տարածութեան մէջ» դարձեցին հիմնադիրը մեծ ազդեցութիւն կը գործէ պատահի Ռուտովիկին վրայ: Եւ ինչպէս մեր մանկութիւնը մեզի հետ կ'ըլլայ մեր կեանքի բոլոր օրերուն մէջ, այդպէս ալ Զեչարը Ռուտովիկին մէջ երկրպագութիւն կը մնայ մինչեւ այսօր:

Մեր լոնտոնեան հանգիստեան մին ընթացքին առաջին խօսքերը մեր դարձաւ երաւանդ Զեչարին կը վերաբերէին: Սուրկայի, Լոնտոնի մէջ ինչ ամեն տեղ հռչակի հասած Սկարիի Խաչատուրեանը չէր դարձած յարգելէ իր առաջին ռուտովիկին: Ռուտով, անուանի մեր Սկարիիցին կեանքը ըստ իր ապրած երկրորդներու բաժնունեցաւ երեսնէ... երեսնէ, Մոսկուա, Լոնտոն:

Եւ քանի որ երեսնէ եղաւ հիմքը, ցաւակաւորեցին Սկարի չորեան վերածնունդի ապրող մեր հայրենակիցին, մենք կը խորհինք, թէ ան, փոխի վերադառնալ իր ծննդավայրը թէեւ զինք հռչակի բարձրացնողը եղաւ Մոսկուան եւ հռչակը ընդունողը եղաւ Լոնտոնը:

Երջան մը Մոսկուան դուրս դրաւ այս արտիստագետը Սկարիիցներու միութեանը: Ինչո՞ւ: Ապրիլէն իր ճարտը: Ժամանակին շուտ էր: Մոսկուայի ճաշակովը չէր: Նոյն Մոսկուան, ապա, ճանցաւ Ռուտովիկին եւ այն աստիճան ճանցաւ, որ արտիստատեր հասարակութիւնը Խաչատուրեանին Մոսկուա հաստատուելը առանձնաշնորհում կ'ուտայ, երբ շատեր կը փութային Ռուտովիկի արտիստանոցը, որպէսզի դիմանկարի մը արժանանային:

Նուազ յարգանքի չարժանացաւ Խաչատուրեան, նաեւ Լոնտոնի մէջ: Նկարչիցին լոնտոնեան շրջանը կը սկսի 1990 թուականին, ուր մէկ տարուան մէջ կը հասցեն Սկարի 300 գործ: Հնո, «Arts Evening»-ը խօսելով Ռուտովիկի մասին կը գրէ... Հայկական արտիստը կու գայ Արեւմուտը: Իսկ «Art Review» հանդէս կ'ըսէ... Ահա ժամանակակից արտիստը Հայաստանին:

Ուր որ գնաց փորձեց ճոր խօսք մը ըսել Ռուտովի Խաչատուրեան:

Կրպիկի վարպետ, իր դիմա-Սկարիները արտիստի շատ մը ընտառատներու կողմէ ընդունեցան որպէս վերածնունդի մեթոդային գործեր: Դիմանկարներու մէջ արտիստագետին փնտրածը նմանութիւնը չէր երբեք, գործ մը գոր լուսնայինները լապտերի մը պատրաստեմ. այլ մեքենայ մարդը: Հնգեկան ապրումներու տուգան, Ռուտովիկը միշտ ալ նըկարած է ոչ թէ ապրող աչքերով տեսնուածը, այլ՝ անտեսանելին:

Անտեսանելի փնտրութիւնը մէջ կ'արդիւն ապրեցնողը եղած է մարդ արարածին անտեսանելի թիւիցը: Պոստիմպրի թիւիցը մըն է: Եգիպտոսի բուրգերն ու Սֆինքսը թիւիցերն են: Ամերիկեան հնդիկներու արտիստը ալ թիւիցը: Իսկ մայրութիւնը, սեբրոններու շարունակելիութիւնը՝ թիւիցը թիւիցերուն, որ յարատեւորէն մագնիսացած կը

պահէ հայ Սկարիցը եւ որոնց լուծումին փնտրութիւնը մենք կը տեսնենք իր պատիւներուն վրայ, որ մանուկ մօրը մէկ մասըն է, ամբաստան մասը՝ իրմէ, որ մէջ, իր շարունակութիւնը, շարունակելիութիւնը:

Գաղու, այլ վարպետ մը, ան եւս անցրաւ յուզարկու, ան եւս մարդկային ճաղաքակրթութեան, մեծագործութեանց կուրտիստի վարպետը ապրող արտիստագետ. երբ Սկարի կ'ըլլայ Ռուտովի Խաչատուրեանի Մոսկուայի անհատական ցուցահանդէսին, 21 Յունիս 1984, կը գրէ... Մեծապատեղեցաւ դիտելով Ռ. Խաչատուրեանի գործերը:

Շատեր գրած են այս հայ արտիստագետի մասին հայ, ռուս, վրացի, անգլիացի թէ ամերիկացի եւ կարծեք բոլորը խօսքը մէկ լրագծ փնտրած են գովեստի ճոր խօսք, խօսք որ ըսած ըլլաւ ուրիշները:

Դոք կ'ընայ Ռուտովիկի գործերուն հանդիպել Մոսկուայի Թեթիթիայի անուան պատկերասրահին, երեսնէ ժամանակակից Արտիստի Թանգարանին եւ Սկարի, Գերմանիոյ, Ամերիկայի եւ այլ երկրներու անհատական հասարածներուն մէջ:

1955ին առաջին անգամ խմբակայն ցուցահանդէս մասնակցող այս արտիստագետը, 1959ին արդե՛ք մեծապէ կը ստանայ Կինեմայի մէջ, 1965ին արժանա մետալ, երեսնէ մէջ, 1969ին կ'արժանանայ առաջին մրցանակին դարձեալ երեսնէ մէջ երբ Կոմիտաս Վարդապետի ծննդեան 100ամեակին առիթով պատահին կը բերէ իր երաժշտութեան Սիպիլիստիկ դիմանկարը:

Սկարիեան, խմբակայն թէ անհատական ցուցահանդէսներով եւ Սկարիայան Փառակի, Դեթիի, Փարիզի, Մոսկուայի, Լեմինկուտի, Տիբորի, Նիւ-Երկրի, Լոս Անջելեսի եւ այլ քաղաքներու արտիստատեր հասարակութեան:

Փաստորէն, իր կեանքը Սկարի-չալան արտիստի յաղթարշաւի մը կը վերածուի: Ինչ պարզ ծրուումը, Հայաստանի գաւալ, իր գործերուն դիմաց խոնարհի կու տայ մեծութիւնները, շարք մը երկրներու մէջ:

Ռուտովիկի գործերուն մէջ ընդմիկականութիւն մը կայ: Բազմաշերտ են իր գործերը զորս կ'ընանք նմանքն ճոր տաղանդ գիրք, որուն բոլոր էջերուն մէջ մեզ կը սպասեն ճորութիւններ, յայտնութիւններ: Իր գործերը մէկ անգամ դիտելը քիչ է, շատ քիչ:

Ըսած եղանք, թէ մայրութիւնը այն ճիւղն է, որ մեծապէս կը շահագործէ Սկարիցը, որը արարող ըլլալը, կեանքին յաւիտեականութիւնը բերողն է:

Մեր մէջ բանաստեղծութիւն մը եւս չէ՝ գրած այս մասին ըսելով... Մայր եւ զաւակ... մայրը արարիչ զաւակի, իսկ զաւակը՝ մօր: Երկուքն ալ արարիչ: Եթէ Սկարի-չալան մէջ Ռուտովի Խաչատուրեանն է այս մասին արտայայտողը, ապա բանաստեղծութեան մէջ Ալիսիա Կիսկոսեանն է:

Իր համարութիւններուն մէջ լեռնային բնակարանութիւն մը կայ՝ ժայռէն կեղտալեւ մը, բայց չէ՝ որ իր հայրենի բնութեան ժայռերուն մէջ կան քարանձաններ, ժայռափոր եկեղեցիներ, ուր մարդկային սիրտը կը տրոփեն, ուր շարականները շարքով աւարիչին կը մարչեն, քարանձանէն կը բարձրանան դէպի աստիճան:

Իր երտուսները - ելք, տարաշարականութիւն - այո, տարակրպակներ ճոր ուր ելք մը փնտրեն, ելք մը մարդկային գեղութեան, սարկութեան, ելք մը, որ մարդը հասցեն այլ աշխարհի մը, դարձելով երազած խաղաղութեան աշխարհին:

Մեր գրոյցին ընթացքին, Լոնտոնի իր արտիստանոց-բնակարանին մէջ Ռուտովի Խաչատուրեանը, բազմաշարիք պատիւներու հեղինակ, կ'ըսէ... Ինչ որ տուել եմ, քիչ է, շատ քիչ: Մինչ ուրիշներ զինք կը կոչեն 20րդ դարու Լեօնարդո:

Կեանքը լոյս է Ռուտովիկին համար, կեանքը հրաշքներու հրաշքն է:

Կեանքին համապարփակ ընկալումը Ռուտովիկին ընդ գետնալի է Եգիպտոսը, Թիւթը, Փիքսոն, Մուրը, Ռուտովիկը, ան էն ինչ: Իրը ճարտարապետական ճարտարած մըն է նաեւ: Կարելու կը ճարտարապետը, դիպելով իր ճարտարապետին մը: Իմ յօտ, գլորներ ինքնին են կ'ըսէ, ինչպէս հասունցած պտուղ երբեքան կու գայ ինքնին, առանց

մեր օգնութեան, առանց մեր օգնութեան հասունցած է, ուրեմն պիտի ծնի:

Սկարիեան մեզի ճիւղ կը դառնայ Արարողը: Տես, կ'ըսէ Ռուտովի, Ահա մեծ մասին ու Փոքը մասին, մայր ու որդի, մեծը եւ փոքը միշտ կողք-կողքի, որպէս յաւիտեականութեան ճիւղ: Նայի՜ր Հայոց եկեղեցիին, անոր գմբէթին, անոր զանգալատան, Արարողը երբեք, որոնք կոչել են մեզի համար բարձրաճարտ, խոնարհումով բարձրանալու կոչելը: Իմ արմատներս հոն են, Հայոց եկեղեցիին եւ անոր զանգալատան մէջ:

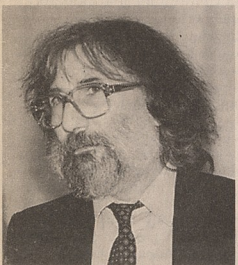
Արդե՛ք հասկացե՛ք, որ Ռուտովիկ յալատիկ միջոցներով կը ստեղծէ, իր ստեղծագործն եւ կեանքն իւր տայ իրմէ վեր ցալող գաղափարներու:

Այդ օր, անա իր ուրիշ մէկ խօսք... Հայ ինքնը որբերգութիւն է եւ միաժամանակ՝ հայր-տութիւն:

Ռուտովի Խաչատուրեանին ռուտովի Զեչարէն ելք ու Զեչարէն առաջ եղած է ու կը մնայ բնութիւնը: Ան չի ձգտիր փոխել ան զեղեցակցին բնութիւնը ալ կը փորձէ հասկնալ եւ խորանալ այն հրաշքին մէջ, որ բնութիւնն է:

Թարմութիւն կը բուրեն իր գործերը, որովհետեւ Ռուտովիկը միշտ հաստատիւն է իր անձին, մեքենի մարդուն, Հայ եկեղեցիի զանգալատներուն ծնած իր հոգիին: Այլապէս, ինչպէ՞ս, ինչպէ՞ս բացատրել իր հռչակի հասնելը տարր երկրներուն տակ:

Եթէ Ռուտովիկ Սկարի անգրիպիկ կամ ամերիկացիի եւ կամ ֆրանսացիի մը նման, անցնէ փոխի ըսելին-մենք քեզի

այլ շատեր ունինք: Բայց Ռուտովի Խաչատուրեանը երբ ելք-կայացուց իր երկիրին ոգին, անոր ըսին դու՛ն ճոր եւ, դու՛ն մեր օրերու Որեքսանան եւ-վերածը-Ունըն:

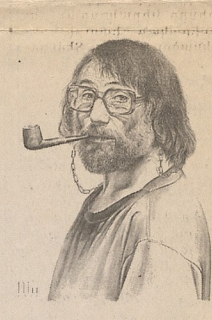
Միթէ նոյնը չափ՝ անմերկացիք Արդի Կորդի-Արդիանի մասին:

Մենք մէկ քանի ժամ միասին էինք Ռուտովի Խաչատուրեանին լոնտոնեան արտիստանոցին մէջ, ուր տարբեր սենեակներէն մեզի կը Զալէն Սկարիին յաւիտեականութիւնը բացատրող գործերը, ուր մեք մերիկ հոտին փոխարեն մեզ կը գալիքն այլորութեան մը բնակիչները արտիստի թեւերուն ապակիան:

Ռուտովի, այդ օր մեր խօսակցութեան ընդմէջէն կը փնտրէ իր հին օրերը, երեսնէն կը փնտրէ, Մոսկուայի կը փնտրէ, այդ յայտնի եղաւ, երբ ոտքի ելելով ըսաւ... Դիտի վերադառնա՛մ, հոս ջերմութիւն չկայ, Մոսկուայի եւ երեսնէի ցուրտի մէջ արեգակնային կան...:

ՌՈՒՏ ՌՈՒՏԵԱՆ
Հայէպ, 29 Նոյեմբեր 1995

ՌՈՒՏՆՈԼԵ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԷՆ ՆՄՈՅՇԵՐ

L'artiste par lui-même
1983

Portrait de la femme de l'artiste
1973

Nature morte aux fleurs et coquillage
1981

Une niche
1981

La grande nature morte
1982

Rudolf Khachatryan (1937–2007)

Rudolf Khachatryan Digital Archive · rudolfart.com

Meeting with Rudolf Khachatryan

This file was downloaded from:

<https://rudolfart.com/publications/Pub-0204?lang=en>

Works by Rudolf Khachatryan © Heirs of Rudolf Khachatryan. Other texts, photographs and design © their respective authors. When using this material, please credit the source and link to the page above.

Рудольф Хачатрян (1937–2007)

Цифровой архив Рудольфа Хачатряна · rudolfart.com

Встреча с Рудольфом Хачатряном

Файл скачан со страницы:

<https://rudolfart.com/publications/Pub-0204?lang=ru>

Произведения Рудольфа Хачатряна © наследники Рудольфа Хачатряна. Остальные тексты, фотографии и оформление © их авторы. При использовании материала укажите источник и ссылку на эту страницу.